

Muzica interzisa, muzica regasita

Dumitru Avakian,

„Imparatul din Atlantis” este un spectacol muzical-dramatic conceput in cadrul generos al proiectului Musica Suprimata, serial de evenimente unice in felul lor, ce au loc in Transilvania, in fiecare toamna, in ultimii trei ani.

Textul apartine compozitorului Viktor Ullmann si libretistului Peter Kien. Sunt artisti, sunt intelectuali ce au evoluat in spatiului central-european din perioada interbelica, cu localizari evocatoare intre Viena si Praga. Sfarsesc amandoi la Auschwitz in toamna anului 1944; primul, la nici 50 de ani, celalalt, in floarea varstei, la 25 de ani!

Spectacol unicat.

Realizata in mod special in vederea turneului sustinut recent in Romania, la Cluj, anterior la Sibiu, punerea in scena apartine scenaristului si regizorului Herbert Gantschacher. Scenografia este semnata de Sanzaba Dimna. Intreaga productie este realizata sub egida companiei ARBOS cu sprijinul Forum-ului Cultural Austriac. Premiera sibiana a avut loc in data de 16 octombrie, ziua in care cei doi autori au fost deportati cu sapte decenii in urma; cateva zile mai tarziu, spectacolul de la Cluj a avut loc in ziua executiei lor. Aici, punerea in scena a fost gazduita in spatiul cu totul functional de la Transit-House. S-a intentionat, de asemenea, comemorarea a 100 de ani de la izbucnirea primului Razboi Mondial, un secol teribil, perioada a celor doua conflagratii mondiale, a ascensiunii si prabusirii totalitarismelor de tot felul, in Europa.

Parabola a autoritarismului brutal.

Spectacolul in sine se constituie intr-o parabola a autoritarismului brutal dezumanizat si dezumanizant, intr-o vehementa diatriba adresata Fuhrer-ului, cel care accede treptat, metodic, spre puterea absoluta, hotarand destine, malformand traietrorii ale existentei, aneantizand cel mai pretios dat, sentimentul demnitatii umane.

De o modalitate realmente ingenioasa, spectacolul a fost construit in genul teatrului pentru marionete, cu papusari si papusi la vedere... ; Burgis Paier este autorul marionetelor si al decorului.

Ajuns in varful piramidei - cine o poate nega - marele sef se comporta aidoma unui robot; ...iar supusii capata treptat reflexele unor marionete; ...manevrate, propulsate, reorientate, schimband aparente, vestimentatii. Dupa bunul plac al marelui conducator. Preambulul este si acesta important; caci spectacolul se isca din sala, din forfota fireasca a publicului. Din mijlocul acestuia se detaseaza cei doi actori papusari, artisti dinamici, captivanti, Rita Hartzmann si Markus Rupert. Ei construiesc - din te miri ce! - scena, stelajele acesteia; aranjeaza luminile, aduc recuzita, decorurile simbolice, potrivesc intregul aranjament al maruntei incropeli, al marelui spectacol al ascensiunii raului intru trufie, aroganta, dementa... In subtitlu spectacolul poarta denumirea Refuzul mortii; ...caci Moartea insasi - personaj scenic - ajunge sa se revolte, sa refuze carnagiul fara de sfarsit.

Nu avem parte de ceea ce s-ar putea numi un fundal sonor; este reluata, este valorificata imprimarea facuta cu aproape doua decenii in urma in chiar orasul de detentie al celor doi autori, la Terezin, in Cehia. Pentru Ullmann a fost o perioada de intensa creativitate. Este locul in care lucrarea a fost conceputa, unde a fost scrisa; iar ultima interventie in partitura a fost facuta in mijloc de octombrie 1944, in chiar ziua in care a avut loc ultimul „transport al artistilor” spre taramul mortii.

Ca prin minune partitura a scapat dezastrului...;

a fost recuperata si reconstituita relativ recent iar prima punere in scena la nivel de remarcabila competenta profesionala s-a realizat la Berlin in anul 1990. De atunci opera cunoaste un binemeritat succes international intrand in circuitul public al numeroaselor teatre muzicale de limba germana ce apartin zonei central si vest-europene.

Este muzica unui expresionism tarziu, puternic tensionat armonic, orchestral, aspect ce evoca declamatia intonata imaginata de mai varstnicul sau contemporan, compozitorul Alban Berg. Pianist, conducator al unor importante institutii muzicale din Cehia, Germania si Elvetia, compozitor format la Viena, la clasa marelui Arnold Schonberg, Ullmann compune mult in zona muzicii de camera. Traectoria artistului urmeaza orbita unui destin frant in mod tragic, destin de o brutalitate care - din fercire - nu a covarsit resuscitarea operei sale in zilele noastre.

Recitalul unei vocatii artistice inalte.

In cadrul aceluasi proiect, Studioul de Concerte al Academiei clujene de muzica a gazduit recitalul voce-pian sustinut de doi minunati muzicieni praghezi, de soprana Irena Troupova si de pianistul Jan Dusek. Sunt artistii unui profesionalism bazat pe o subtila intelegere, pe o inspirata comunicare a valorilor textului. In mod cu totul salutar, a fost depasit cadrul anterior propus; caci alaturi de compozitorii proiectului initial, programul a adus de asemenea creatii ale compozitorilor clujeni contemporani, pagini datorate maestrilor Cornel Taranu si Adrian Pop - lucrari miniaturale - „fragmente”, de asemenea poeme scrise pe versuri de Tristan Tzara. Au fost audiate lieduri de romantica substanta scrise de Gabriel Iranyi pe versuri de Esther Dischereit.

Toate se constituie într-un veritabil florilegiu; sunt admirabil integrate tematicii generale a proiectului dar și recitalului. Programul a mai inclus miniaturi vocal-instrumentale datorate compozitorului Norbert von Hanneberg - liederuri pe texte de Reiner Maria Rilke, poet al cărui geniu l-a inspirat, de asemenea, și pe Ullmann.

Troupova dispune de o voce înaltă, supla, inteligent condusă... ; mi-am imaginat-o drept o pertinentă interpretă a celebrului ciclu Pierrot lunaire al lui Schönberg. Este tipul de muziciană care elaborează îndelung și acționează ferm în susținerea actului artistic; dezvoltă o dicțiune bine stăpânită atât în limba germană cât și în franceză. În mod cert, pianistul Jan Dusek este partenerul ideal de muzică de cameră; este un artist pe cât de imaginativ pe atât de minucios în conducerea discursului muzical, în relația cu coechipierul său. Este muzicianul unei entuziasmante virtuozități instrumentale, aspect ce stă la baza susținerii unei lucrări de mari proporții cum este Tema cu variațiuni op.10 de Rudolf Karel, unul dintre ultimii elevi ai lui Antonin Dvůřak, patriarh al muzicii cehe în a doua jumătate a secolului al XIX-lea; sfârșise și el în lagărul morții, un an după Ullmann și Kien.

O nobilă misiune!

„Credem că misiunea noastră este (re)integrarea în circuitul vieții de concert a muzicienilor persecutați, suprimați, iar apoi uitați de două regimuri totalitare”, notează doamna Heidemarie T. Ambros, inimosul realizator al proiectului.

Anul viitor, în sfârșit de septembrie, se împlinesc 70 de ani de la moartea compozitorului Norbert von Hanneberg, artist originar din Sibiu, castigator al unuia dintre premiile de compoziție oferite de George Enescu. Dispare în Pomerania, în anul 1945, odată cu invazia sovietică; fusese internat într-un ospiciu. Unul dintre concertele proiectului Musica

Suprimată îi va fi dedicat în întregime.

Se intenționează organizarea, în anul ce vine, a unui concert comemorativ prilejuit de împlinirea unui secol de la evenimentele tragice ale genocidului împotriva armenilor.

Întregul proiect este susținut de fundații și organizații din Germania, din Austria; este găzduit de instituții de cultură din România, de persoane particulare care împărtășesc ideea libertății de conștiință, a libertății de expresie în cultură, în artă. Sunt evenimentele muzicale ce tind să improprieze memoria noastră în ce privește valorile de semnificație ale trecutului; pentru că acestea să nu cadă în uitare, pentru că sensul acestora să nu se steargă.

Acest text a apărut prima dată în revista „România Literară”
